Ks. Marek Chmielewski

Duchowość niejedno ma imię...

www.marekchmielewski.eu

WSD Radom, 4 III 2018 r.

Geneza pojęcia „duchowość”

- ***spiritualitas*** – ok. 420 r. w listach Pelagiusza *(„Age ut in spiritualitate proficias…”),*
- do XI w. – jako uwznioślenie umysłu i woli w poszukiwaniu Boga, stąd przeciwstawienie:

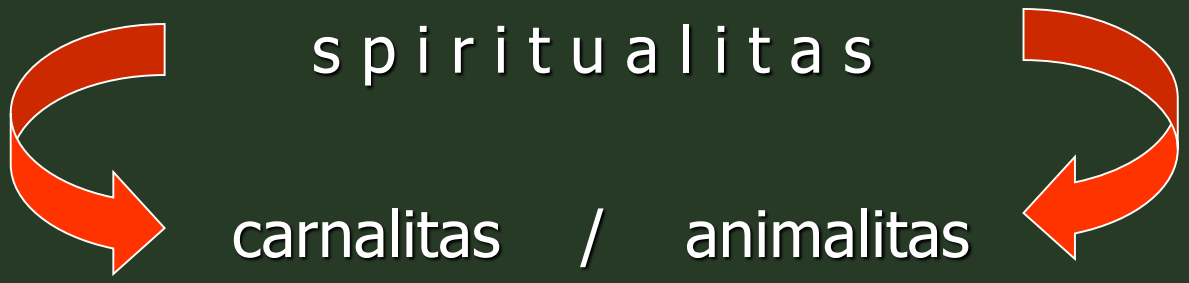

- XII-XIII w. - sens filozoficzny
- XIV-XV w. – sens jurydyczny (beneficja, odpusty)
- XVI w. – zaprzestano używać
- XIX/XX w. renesans pojęcia

Współczesna „moda” na duchowość

Przejawy:

- „*powszechna potrzeba duchowości*” (NMI 33) – nowe ruchy religijne (zrzeszenia chrześcijańskie, sekty),
- życie wewnętrzne jako towar do konsumpcji (komercja) – filmy, literatura (introwertyczna), malarstwo, muzyka itp.
- kursy, szkolenia w zakresie medytacji (techniki koncentracyjno-relaksacyjne, np. odmiany jogi, zen itp.),
- centra duchowości = ośrodki psychoterapeutyczne,
- badania naukowe – po linii teologii, a zwłaszcza psychologii (np. Polskie Stowarzyszenie Psychologów Duchowości) i socjologii.

„Nowa duchowość” – megatrend XXI wieku

(ks. Janusz Mariański KUL)

Cechy:

- zjawisko niejednorodne, odwoływanie się do jakiejś transcendencji; doświadczenie bezimiennego *sacrum*,
- poza instytucjonalnymi formami religii; demokratyzacja życia duchowego,
- „duchowość” vs. „religia”; duchowość pozareligijna,
- nierzadko dystans i kontestacja rytuałów i dogmatów, norm moralnych,
- indywidualność i subiektywizm (uczucie, doznanie),
- troska o dobrostan psychiczny; troska o własny rozwój, sprawność poznawczą i zmysłową,
- ważniejsza natura niż nadprzyrodzoność; zgoda z naturą; zdrowe odżywanie,
- równość płci, harmonia stworzeń (New Age).

Duchowość stworzenia

Matthiew Fox (ur. 1940)

University of Creation Spirituality in Oakland, California (USA)

Duchowość upadku/odkupienia	Duchowość stworzenia
a) aspekt dogmatyczny	
Bóg jako Ojciec; człowiek jako grzesznik	Bóg jako Matka; Człowiek jako król
Chrystocentryzm („chrystochwalstwo”)	Pełna i prawdziwa trynitologia
Jezus jako Syn Boży	Jezus wzywający do bycia Synami Bożymi
W centrum Krzyż, wina i odkupienie	W centrum Zmartwychwstanie, dziękczynienie
Budowa Kościoła; Królestwo = Kościół	Budowa królestwa; Królestwo = stworzenie
b) aspekt moralno-etyczny	
Nacisk na grzech pierworodny	Nacisk na pierworodne błogosławieństwo
Cierpienie i śmierć zapłatą za grzech	Cierpienie i śmierć rodzenie wszechświata
Celem ascezy oczyszczenie sumienia	Celem ascezy przemiana świata
Dusza w ciele ma panować nad nim	Ciało w duszy ma ją „powiększać”
Nieufność co do ciała; przeciwne duszy	Akceptacja ciała; zależność duszy i ciała
c) aspekt ascetyczny	
Duchowość ascetyczna	Duchowość estetyczna
Medytacja jako środek oczyszczenia	Medytacja jako sztuka sama w sobie
Umartwienie ciała; opanowanie namiętności	Ekstaza, Eros, radowanie się namiętnością
Pokuta!	Przekształcenie i tworzenie
Introspekcja, wgląd w siebie	Zanurzenie w psychikę kosmosu

Duchowość ateistyczna:

André Comte-Sponville (ur. 1952)

- wiara ≠ wierność – wierność ważniejsza niż wiara
- zakorzenienie w teraźniejszości
- zaangażowanie w doczesność
- duchowość wcześniejsza od religii
- duchowość nie potrzebuje religii

Duchowość bez religii

Sam Harris (ur. 1967)

- duchowość odróżnić od religii
- pogłębić rozumienie własnego „ja”
- uważność – stan czystej, obiektywnej i nieporuszonej uwagi
- medytacja bezprzedmiotowa (*apersonalna*)
- neuronauka i neurofizjologia (śledzenie swoich procesów psychicznych

Duchowość

szczególny wymiar egzystencji – otwarcie na transcendencję – zdolność do AUTOTRANSCENDENCJI (kard. K. Wojtyła, *Osoba i czyn*).

Oznacza to:

- wrażliwość na tajemnicę
- nastawienie personalistyczne

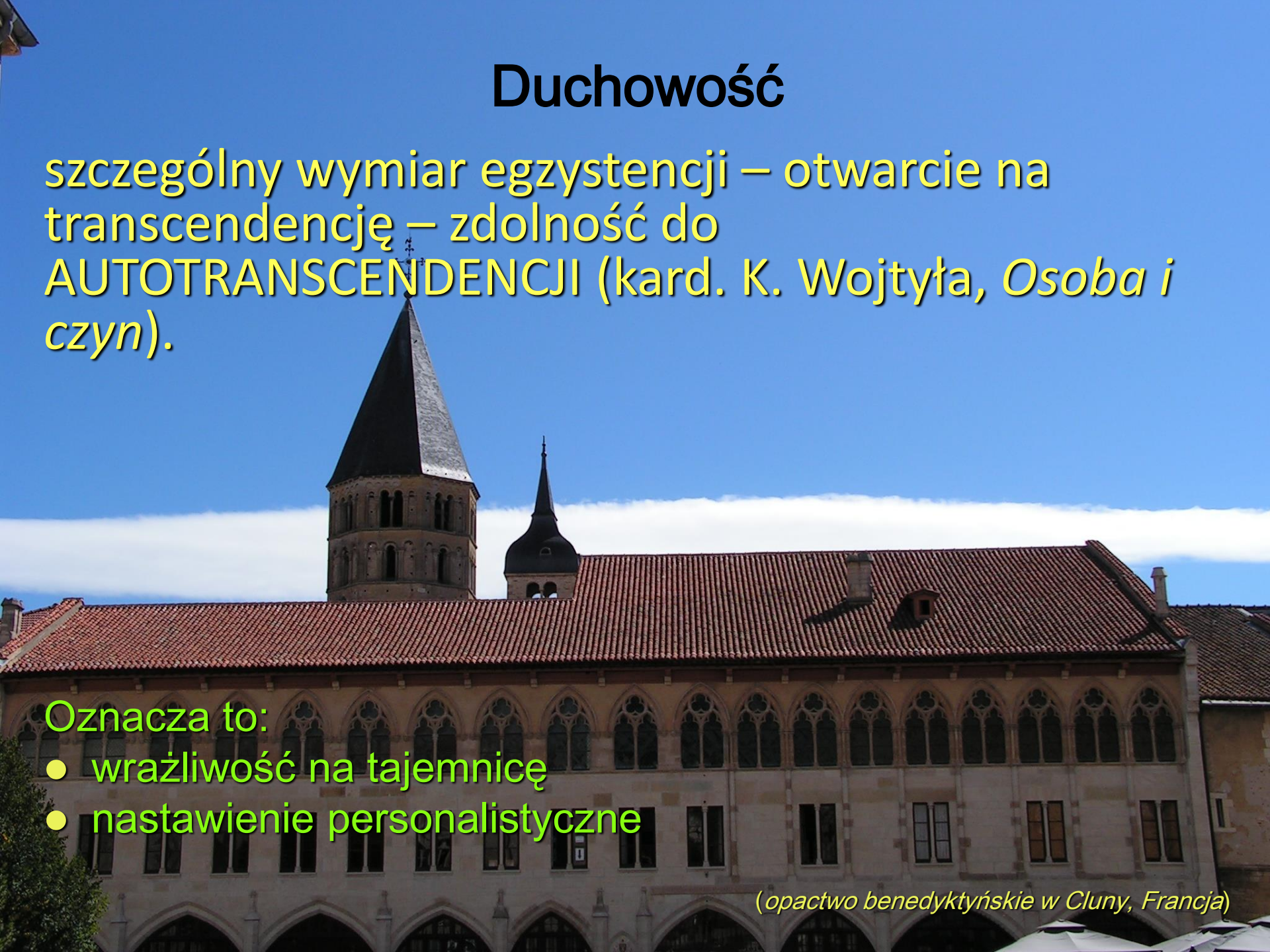

(*opactwo benedyktyńskie w Cluny, Francja*)

Duchowość jako autotranscendencja wyróżnia człowieka ze świata innych stworzeń

„Człowiek jako duch ucieleśniony, czyli dusza, która się wyraża poprzez ciało, i ciało formowane przez nieśmiertelnego ducha…” (FC 11).

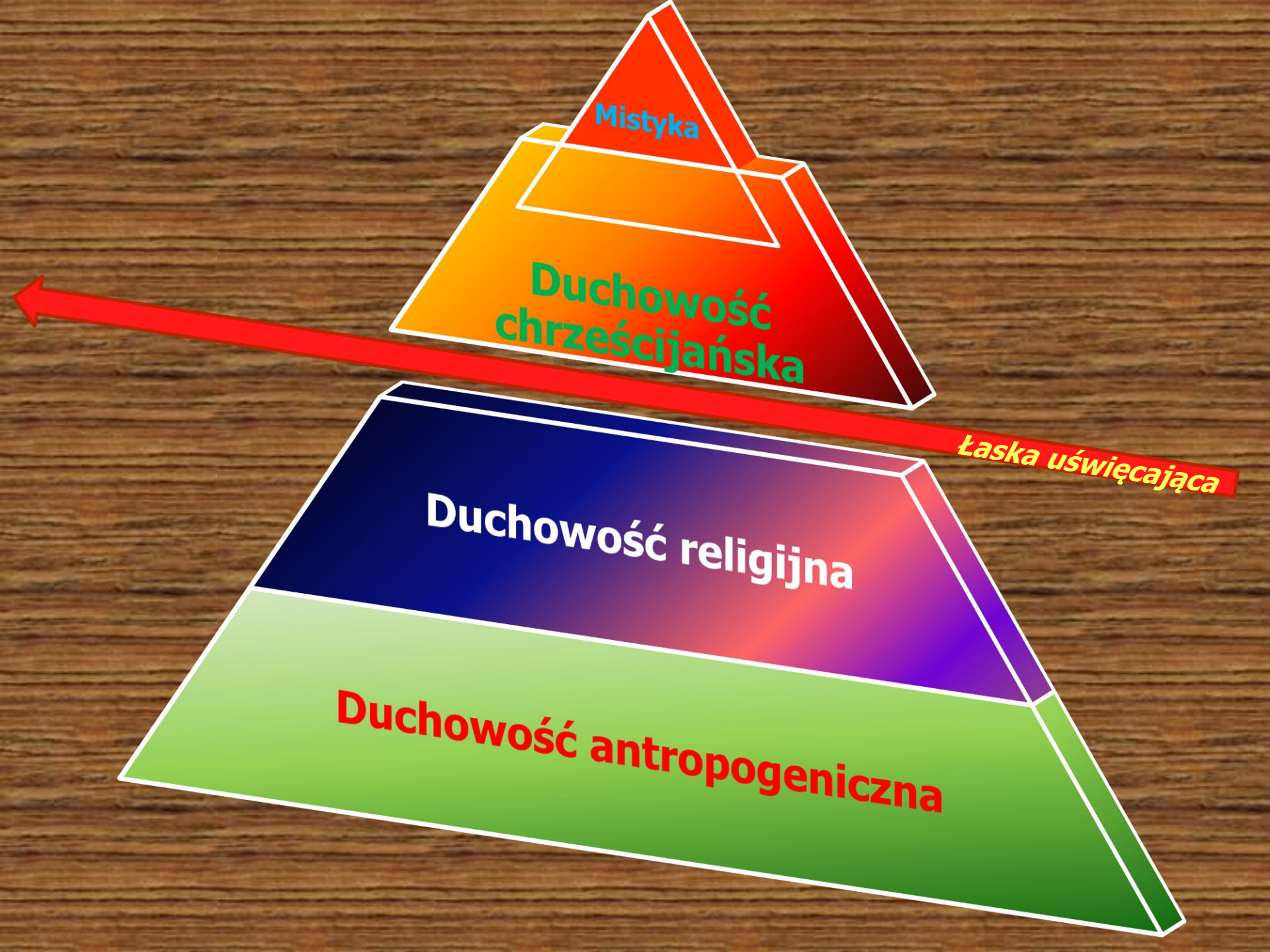
Mistyka
Duchowość chrześcijańska
Łaska uświęcająca
Duchowość religijna
Duchowość antropogeniczna

Duchowość antropogeniczna – cecha każdego człowieka jako istoty rozumnej i wolnej. Jej celem **kultura.**

Duchowość rodzajowa (estetyczna, metafizyczna, konsumpcyjna, „nowa” itd.) – zależenie od indywidualnych, środowiskowych czy kulturowych preferencji. Jej celem **dobrostan, pomyślność** (*well-being*).

Duchowość religijna – soteryjne (zbawiające) odniesienie do Boga (jakkolwiek rozumianego). Jej celem **zbawienie**.

Duchowość chrześcijańska – atrybut ochrzczonych w imię Boskiej Trójcy = życie duchowe jako życie Ducha Świętego w ochrzczonym. Jej celem **chrystoformizacja** i **uświęcenie.**

Duchowość chrześcijańska ze względu na swój nadprzyrodzony charakter nieredukowalna do innych

Życie duchowe = duchowość chrześcijańska

Tiziano Vecellio, Emaus (1530, Louwr)

- „życie w Chrystusie, życie według Ducha Świętego” (VC 93);
- „życie ożywiane i kierowane przez Ducha ku świętości i doskonaleniu miłości” (PDV 19);

- wyłączny atrybut osób ochrzczonych – obiektywny początek życia duchowego we Chrzcie świętym;
- życie duchowe jest **życiem nadprzyrodzonym** – przekraczającym porządek natury – z łaski – jest darem.

Duchowość chrześcijańska **– aktualizacja (funkcja) powołania do świętości, tj. komunii z Ojcem przez Syna w Duchu Świętym w Kościele świętym**

ma charakter:

- **trynitarny**
- **chrystologiczny**
- **biblijny**
- **eklezjalny**
- **sakramentalny**
- **maryjny**

Duchowość chrześcijańska, nadprzyrodzona, „odgórna” – Bóg-Miłość szuka człowieka
Duchowości religijne, naturalne, „oddolne” – człowiek szuka Sacrum

- **Benedykt XVI** — *Deus caritas est* — „U początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, ale **spotkanie z wydarzeniem – z Osobą**, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”.

- „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w niego wierzy... miał życie wieczne” (3, 16);

- „W tym przejawia się miłość, że nie my umiłowaliśmy Boga, ale że **On sam nas umiłował** i posłał Syna swojego jako ofiarę przebłagalną za nasze grzechy” (1 J 4, 10).

Płaszczyzny (stopnie) zróżnicowania duchowości chrześcijańskiej

- *płaszczyzna konfesyjna*
  - duchowość katolicka,
  - protestancka,
  - prawosławna;
- *płaszczyzna stanów życia w Kościele* w łonie katolicyzmu:
  - duchowość kapłańska,
  - życia konsekrowanego,
  - duchowość laikatu
- *płaszczyzna historyczno-doktrynalna i ascetyczna* (zob. klasyfikacja A. G. Matanić)

Kryteria zróżnicowania szczegółowego duchowości

- ***etniczno-geograficzne*** – np. duchowość Wschodu lub Zachodu, francuska, włoska, niemiecka czy polska…,
- ***doktrynalne*** – eksponowane w dośw. duchowym treści doktrynalne, np. duchowość pasyjna, maryjną…,
- ***ascetyczno-praktyczne –*** preferencja dla praktyk ascetycznych, np.: duchowości miłosierdzia, pokutna…,
- ***antropologiczno-psychologiczne*** – płeć, wiek, stan życia, np.: duchowość kobiety, dzieci, duchowości zawodów…,
- ***historyczno-chronologiczne*** – kontekst historyczny, np. duchowość średniowiecza, baroku, posoborowa…,
- ***zakonodawców i fundatorów*** lub ***szkół duchowości*** – duchowość benedyktyńska, dominikańska, ignacjańska…

Podsumowanie

- „moda” na duchowość, popularność nazwy rodzi wiele niejasności – niejedno imię duchowości,
- potrzeba precyzji i rozumienia, czym jest duchowość jako właściwość ludzkiej natury (duchowość antropogeniczna = dyspozycja do transcendowania),
- uznać nadprzyrodzony, wyjątkowy i nieredukowalny charakter duchowości chrześcijańskiej, która jest życiem duchowym (życiem Ducha Świętego w ochrzczonym),
- propagować zdrową duchowość chrześcijańską, która jest funkcją dążenia do świętości – kluczowego zadania Kościoła w III tysiącleciu – „wysokiej miary zwyczajnego życia chrześcijańskiego” (NMI 31).

Dziękuję za uwagę!